

# ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

SITE 'HELEN-BOSSTRAAT'



**RAPPORT**

**9**

Intergemeentelijke  
Archeologische Dienst

**PORTIVA**

*Tom Debruyne*

## INHOUDSTAFEL

<b>1. Projectadministratie .....</b>	<b>03</b>
Korte historiek	
Locatie	
Actoren	
Uitvoeringstermijn	
<b>2. Motivatie archeologisch onderzoek .....</b>	<b>07</b>
Aard en omvang bedreiging	
Doelstellingen	
<b>3. Eerder onderzoek .....</b>	<b>08</b>
Quickscan	
Veldonderzoek	
<b>4. Opgraving .....</b>	<b>12</b>
Onderzoeksstrategie	
Grondsporen en vondsten	
<b>5. Conclusie .....</b>	<b>15</b>
<b>6. Literatuur- en documentatielijst .....</b>	<b>16</b>
Bibliografische referenties	
Digitale datasets	

### **1.1 Korte historiek**

---

Vlak na aflevering van het archeologisch advies naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag, nam de intergemeentelijk archeoloog telefonisch contact op met de bouwheer en architect. Dit gebeurde vóór de officiële toekenning van de stedenbouwkundige vergunning.

Tijdens dit gesprek verwoordde PORTIVA duidelijk de krachtlijnen van het voorwaardelijk gunstig advies. De archeologische dienst wees hen ook nadrukkelijk op het financieringsplan, de procedure en goedkeuringstermijn van de vergunningsaanvraag voor opgraving bij het agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed in Brussel.

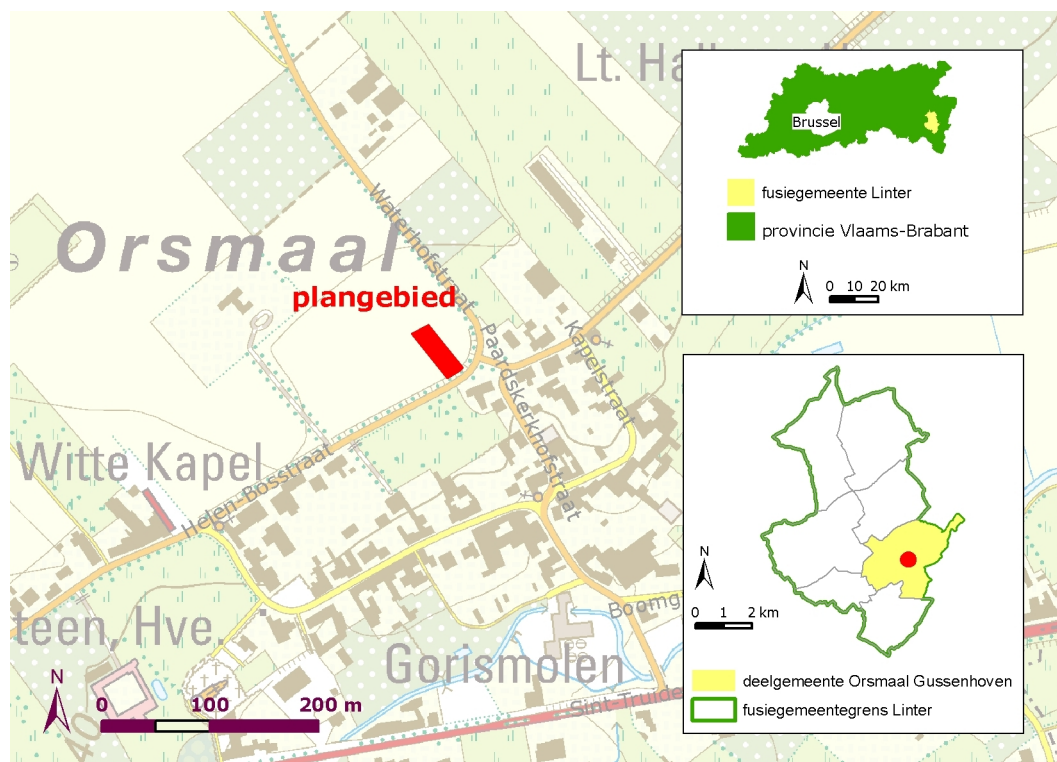
Verder vroeg PORTIVA aan de bouwheren en architect om de aannemer/kraanman hierover in te lichten alsook van de bijzondere voorwaarden die aan de opgravingsvergunning gekoppeld zijn.

Op die manier waren deze partijen in een zo vroeg mogelijk stadium op de hoogte van de plicht tot en de voordelen van integratie van archeologie in de werfplanning.

## 1.2 Locatie

### Topografie

Provincie : Vlaams-Brabant  
Fusiegemeente : Linter  
Deelgemeente : Orsmaal-Gussenhoven  
Adres : Helen-Bosstraat  
Toponiem : Witte Kapel  
GCS Lambert 1972 : centrum-X-coördinaat 199.122,36m  
centrum-Y-coördinaat 166.506,21m



Figuur 1 : uitsnede van topografische kaart 1991-2005 en wegenkaart 2008



### Kadastrale gegevens

Afdeling : 3  
Sectie : A  
Percelen : 188 M  
Kaartblad : 2



Figuur 2 : uitsnede van kadastrale kaart 2008 en wegenkaart 2008

## **1.3 Actoren**

---

### Opdrachtgever

Bouwheren : Van der Heijden – Fastré, Tervuursevest 11, 3001 Heverlee

### Uitvoerder

Intergemeentelijke Archeologische Dienst PORTIVA,

Erfgoedsite, Grote Markt 3-6, 3300 Tienen

vertegenwoordigd door Tom Debruyne

### Administratief toezicht

Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed,

Koning Albert II-laan 19 bus 3, 1210 Brussel & Waaistraat 1 bus 3, 3000 Leuven

Vergunning 2008/098

## 1.4 Uitvoeringstermijn

---

### Veldwerk

Voorbereiding : 2 dagen, vanaf 6 maart 2008

Opgraving : halve dag, 13 juni 2008

Terreinherstel : niet vereist, zoals afgesproken met bouwheren en architect ;  
reden = start van grondwerken van bouwproject onmiddellijk aansluitend  
op einde archeologisch onderzoek

### Dataverwerking

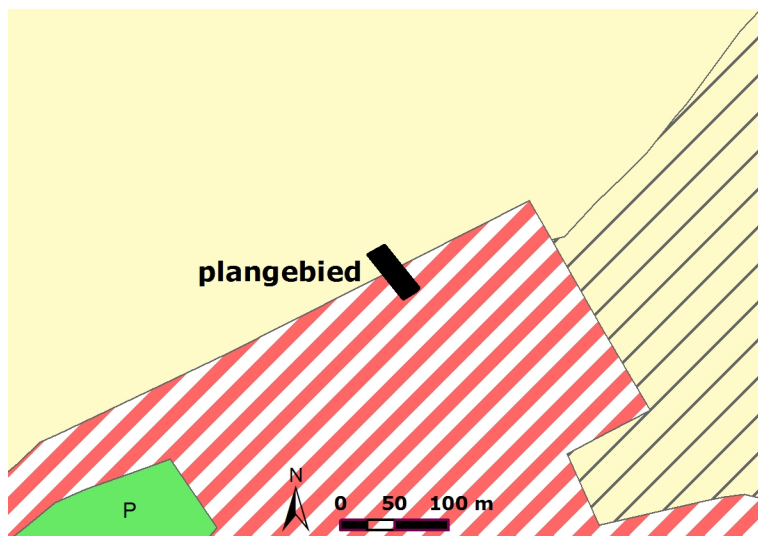
(Context)analyse en interpretatie : halve dag, 13 juni 2008

Basisrapportage : 1 dag

## 2. MOTIVATIE ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

### 2.1 Aard en omvang bedreiging

De stedenbouwkundige bestemmingen van het perceel zoals die op het gewestplan in gebieden zijn gegroepeerd, vormen een gevaar voor de bewaring van het bodemarchief. Op het gewestplan van 2002 staat de zuidelijke helft van deze zone met rode arcering ingekleurd als woongebied met landelijk karakter (=hoofdcode 102) en de noordelijke helft met lichtgeel ingekleurd als agrarisch gebied (=hoofdcode 900).



Figuur 3 : uitsnede van gewestplan 1999 met aanduiding van plangebied in zwart

Een deel van de perceelsoppervlakte is planmatig bestemd voor woningbouw, waarbij de onderkeldering en regenwaterput tot ca. 2,2m en de diverse nutsleidingen tot ca. 0,7m onder het huidige maaiveld zullen reiken. Het maaiveld buiten de woonstructuur en nutsvoorzieningen blijft gevrijwaard van bodemingrepen. Bij de aanleg van de oprit hebben de bouwheer en architect wel een reliëfverlaging gepland van maximaal 0,6m.

Alhoewel wenselijk zijn archeologiesparende bouwmaatregelen, zoals het verschuiven van de woonlocatie naar een archeologievrije zone of het achterwege laten van ondergrondse ruimtes, in deze vergunningsfase geen optie (meer). Dit vanwege de strenge stedenbouwkundige voorschriften.

De realisatie van dit bouwplan zou kunnen leiden tot beschadiging of vernieling van mogelijk aanwezige archeologische sporen en vondsten.

### 2.2 Doelstellingen

Zoals geformuleerd in de vergunningsaanvraag voor kleinschalige opgraving had het inventariserend veldonderzoek tot doel het ongekend en indicaties voor archeologisch erfgoed gekend te maken in de vergunningsfase van het bouwproject.

### 3. EERDER ONDERZOEK

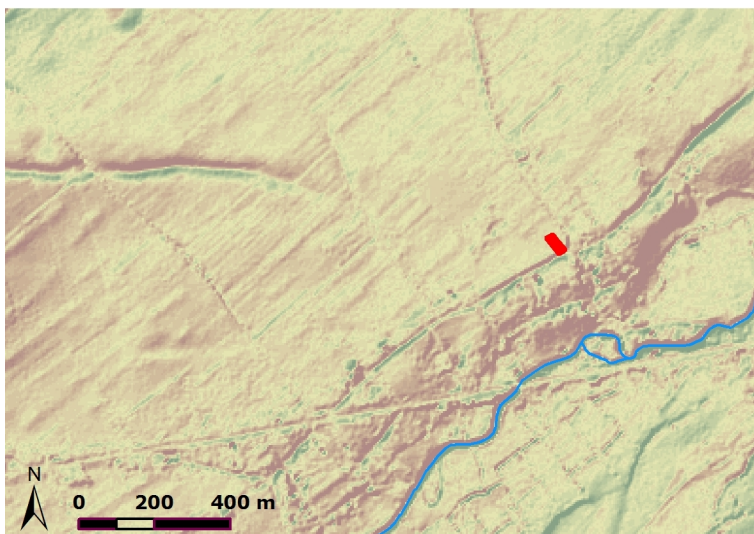
#### 3.1 Quickscan

##### Landschap & topografie

De geplande bouw situeert zich in het heuvelachtige, Pleistocene lösslandschap met vruchtbare leemgronden. Hierdoor staan landbouw en veelteelt centraal in deze regio.

In toeristische publicaties rekent men het gebied vaak tot het Hageland, terwijl het landschappelijk eerder aansluit bij Droog-Haspengouw.

Het gebied ligt met zijn 41m hoogte op een zeer zachte helling van minder dan 1%, net ten noorden van een zuidwest-noordoost georiënteerde, langgerekte heuvelrug.



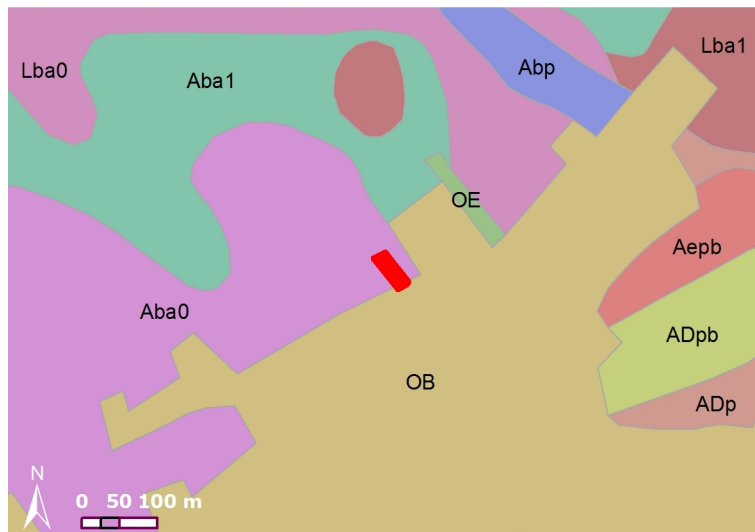
Figuur 4 : uitsnede van hoogtemodel 2004 met aanduiding van plangebied in rood



Figuur 5 : uitsnede van hoogtelijnenkaart 2004 met aanduiding van plangebied in rood

## Pedologie

Op basis van een morfologische en fysico-chemische profielstudie van grondboringen in de jaren 50 van de vorige eeuw, is volgende beschrijving van de bodemcodes binnen het plangebied bekend :



Figuur 6 : uitsnede van bodemkaart 2001 met aanduiding van plangebied in rood

Onderstaande series zijn gegroepeerd volgens hun topografische ligging en samenstelling.

Plateau- en hellinggronden

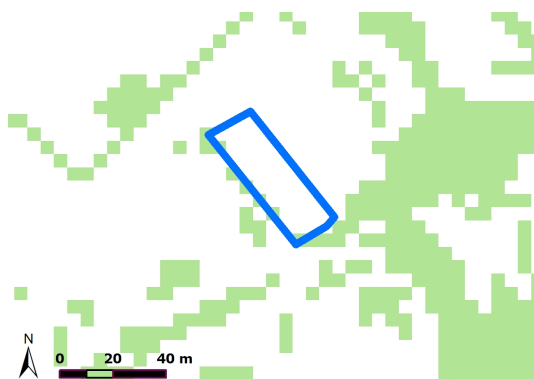
Leem- en zandleemgronden

kernserie Aba : droge leemgrond met textuur B horizont

afgeleide serie AbaO : fase met dikke (> 40cm) A horizont

Het zuidoostelijk deel van het plangebied is gelegen binnen een landelijke woonkern. Dit heeft ervoor gezorgd dat de karteerders hier geen grondboringen hebben uitgevoerd. Een korte beschrijving beperkt zich tot een groepering onder kunstmatige gronden, serie OB : bebouwde zone.

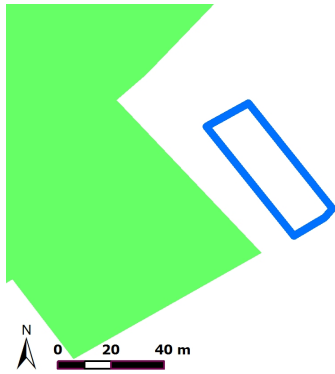
## Geomorfologie



Figuur 7 : uitsnede van erosiegevoelige gebieden - watertoetskaart 2006 met aanduiding van plangebied in blauw

Over praktisch het ganse perceel : niet erosiegevoelig ( $\leq 10$ ton/ha/jaar) en enkele erosiegevoelige zones ( $> 10$ ton/ha/jaar) aan de westelijke rand.

Deze getallen geven een hypothetische bodemerosiewaarde dat de K.U.Leuven louter als grenswaarde gebruikt om de erosiegevoelige gebieden te kunnen afbakenen.



Figuur 8 : uitsnede van potentiële bodemerosiekaart 2006 met aanduiding van plangebied in blauw

Over het ganse perceel is geen informatie beschikbaar over de totale potentiële bodemerosie (som van bewerkings- en watererosie)

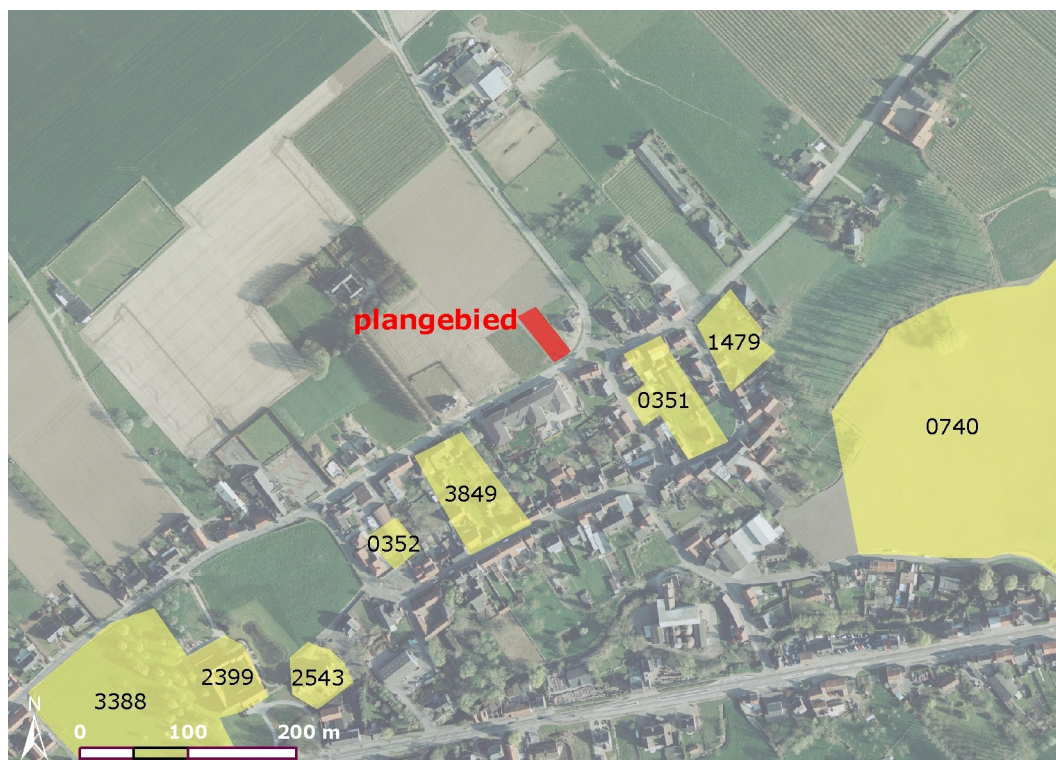
### Grondgebruik

De Ferrariskaart toont na georeferentie geen gebouwen binnen het plangebied. Op deze historische kaart is de onderzoekszone gesymboliseerd als open akkerland.



Figuur 9 : uitsnede van Ferrariskaart 1771-1777 met aanduiding van plangebied in rood





Figuur 10 : uitsnede van orthofoto 2007 en CAI (gele polygonen met locatienummer)

Binnen of onmiddellijk grenzend aan het plangebied zijn geen archeologische sites of indicaties hiervoor bekend.

Uit de nabije omgeving zijn diverse archeologische onderzoekslocaties en potentiële archeologische sites geregistreerd. Een kort overzicht, chronologisch gerangschikt :

- Romeins bouw materiaal (toevalsvondst en prospectie), CAI locaties 352 en 3388
- Merovingisch grafveld (toevalsvondst, werfcontrole en opgraving), CAI locatie 351
- Merovingisch vlakgraf (opgraving), CAI locatie 1479
- Laat-Middeleeuws versterkt kasteel, CAI locatie 2399
- Sint-Pieterskerk uit Nieuwe Tijd, CAI locatie 2543
- Rechthoekige structuren en grachtencomplexen (luchtfotografie), CAI locatie 740

### **3.2 Veldonderzoek**

---

Op het moment van de aanvraag voor een vergunning tot het uitvoeren van een archeologische opgraving, heeft de Intergemeentelijke Archeologische Dienst geen weet van vroegere terreinverkenningen in of grenzend aan het plangebied. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat dergelijke activiteiten nooit hebben plaatsgevonden of dat (privé-)rapporten/nota's niet gepubliceerd of ontoegankelijk zijn.

## 4. OPGRAVING

---

### 4.1 Onderzoeksstrategie

---

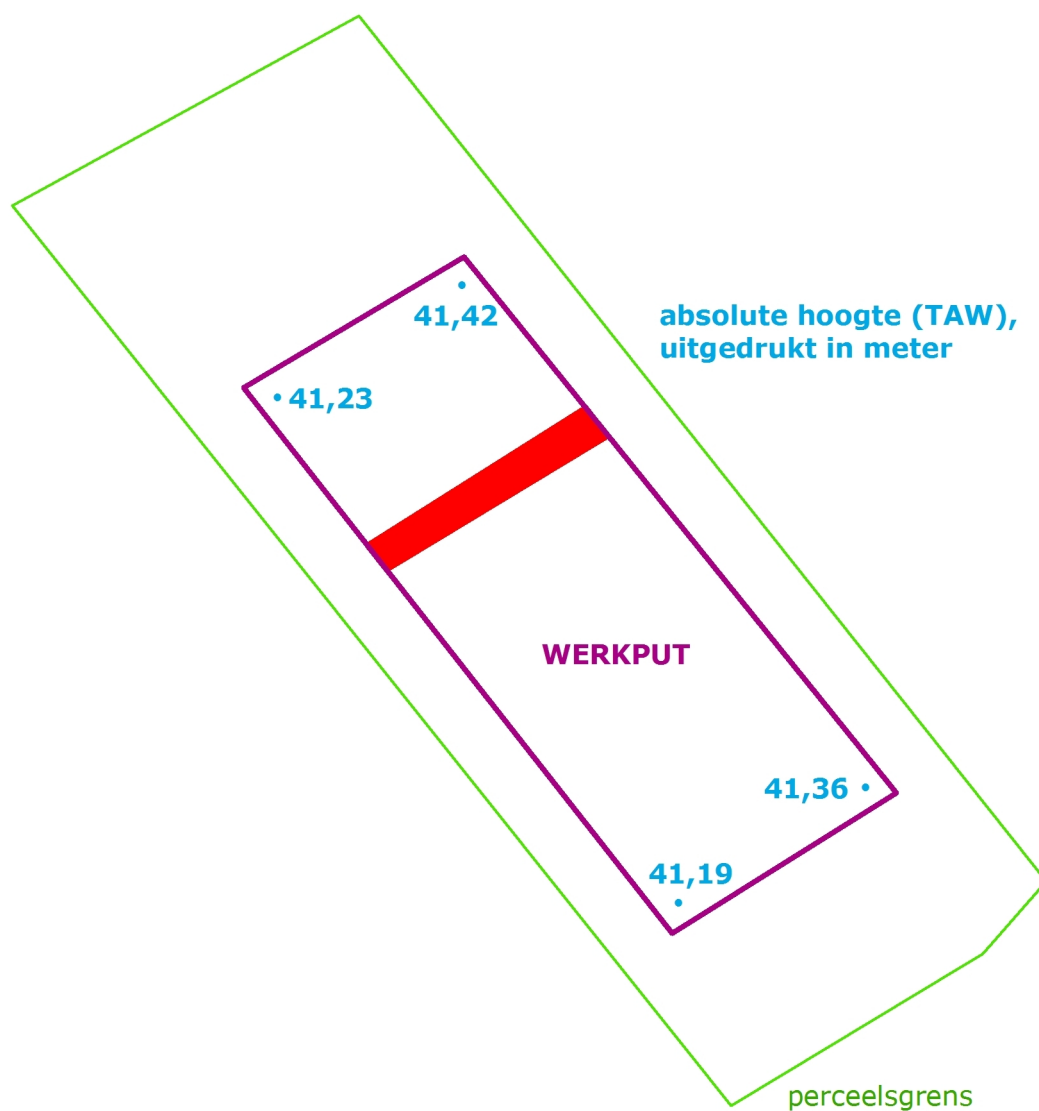
Specifieke onderzoeksvragen waren :

1. Zijn er grondsporen aanwezig?
2. Hebben de bodemsporen een natuurlijke of antropogene oorsprong en/of vulling?
3. Maken de archeologische bodemsporen deel uit van een grotere structuur?
4. Welke vondstcategorieën zijn er teruggevonden?
5. Wat is de datering van het vondstmateriaal?
6. Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
7. Welke invloed had het fysisch milieu op de bewaringstoestand van het archeologisch erfgoed?
8. Is de aanwezigheid van natuurlijke bodemsporen belangrijk voor de archeologische interpretatie?
9. Wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale bewoningsgeschiedenis?
10. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij eventueel archeologisch veldonderzoek op naburige percelen?



## 4.2 Grondsporen & vondsten

Archeologisch opvolging van de graafwerken in de bouwzone van het perceel, bracht geen waardevolle archeologische monumenten aan het licht.



Figuur 11 :  
algemeen  
grondplan

Enkel een  
zeer  
scherpe  
aflijning  
van een  
1,4m  
brede  
grijze



verkleuring, afkomstig van een eerder uitgevoerd, voorlopig ongepubliceerd proefsleuvenonderzoek door het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium.





Figuur 12 : zicht vanuit noordwesten op werkput



Figuur 13 : detailzicht vanuit westen op werkput

## 5. CONCLUSIE

Na het laagsgewijs machinaal afgraven tot op de gewenste diepte en dit onder begeleiding van een archeoloog, bleek het plangebied geen behoudenswaardige archeologische monumenten te bevatten.

Met deze archeologische opgraving kwam de bouwheer tegemoet aan de bijzondere voorwaarden zoals die in de stedenbouwkundige vergunning staan vermeld. Aangezien het bouwdoossier volledig in handen lag van de gemeente Linter, heeft de Intergemeentelijke Archeologische Dienst PORTIVA het terrein volledig vrijgegeven.



## 6. LITERATUUR- EN DOCUMENTATIELIJST

### 6.1 Bibliografische referenties

#### *In alfabetische volgorde*

Acta Archaeologica Lovaniensia, 18, 88.

AERTS K. 2004 : Erosie- en colluviatiegeschiedenis van de archeologische site van Tienen-Grijpen, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Wetenschappen.

AMERYCKX J.B., VERHEYE W. & VERMEIRE R. 1995 : Bodemkunde. Bodemvorming, bodemeigenschappen, de bodems van België, bodembehoud en -degradatie, bodembeleid en bodempolitiek, Gent.

Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, T. XVII, 1903.

BEEKMAN F. et al. 2002 : Werken met Zeeuwse kaarten. Handleiding bij het gebruik van oude topografische kaarten, Utrecht.

BOSCHMANS A. 1974: Merovingisch grafveld te Orsmaal-Gussenhoven, Hona. Bijvoegsel aan Mens en Natuur, 9, deel 1, 27-33 en deel 2, 24-29.

BOSCHMANS A. 1983: Waarnemingen op een Merovingische begraafplaats te Orsmaal (Linter), Mens en Grondspoor. Informatie voor en over veldarcheologie, nr. 1.

BOSCHMANS 1991, derde opgraving op het Merovingisch grafveld van Orsmaal-Gussenhoven, Mens en Grondspoor. Informatie voor en over veldarcheologie, nr. 1.

DEEBEN J.H.C. 2008 : De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, derde generatie, Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 155, Amsterdam.

DESITTERE M. 1963: Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Brabant. Vanaf de Bronstijd tot aan de Noormannen, Oudheidkundige Repertoria, III, Brussel, 115.

DE WIT G. & SLOOS A. 2008 : De interpretatie van archeologische waarnemingen in Archis. Een concept voor een nieuwe set complextypen, Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 165, Amsterdam.

DRIESENS L. 1982: Anthropologisch onderzoek van de skeletresten van het Merovingisch grafveld te Orsmaal-Gussenhoven (Br), Hona. Bijvoegsel aan Mens en Natuur, 4.

G.D.B. 1974: Merovingisch grafveld te Orsmaal-Gussenhoven, Archeologie, 2, 112.

GOOSSENS D. 1984 : Inleiding tot de geologie en geomorfologie van België, Enschede.

GROENEWOUDT B.J. 1994: Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen. Een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden, Nederlandse Archeologische Rapporten, 17, Amersfoort.

GYSELS H. et al. 1993 : De landschappen van Vlaanderen en Zuidelijk Nederland. Een landschapsecologische studie, Onderzoekscentrum voor landschapsecologie en milieuplanning Universiteit Gent, 19, Leuven-Apeldoorn.

- HEUNKS E. 1995 : Bedreigingen van het bodemarchief door landbouwkundige bodemtechnische ingrepen. Een oriëntatie, RAAP-rapport 100, Amsterdam.
- ISARIN R. 2007 : Archeologiesparend bouwen. Waar archeologen en bouwers elkaar ontmoeten, Amsterdam.
- LOUWAGIE G., NOENS G. & DEVOS Y. 2005 : Onderzoek van het bodemmilieu in functie van het fysisch-chemisch kwantificeren van de effecten van grondgebruik en beheer op archeologische bodemsporen in Vlaanderen. Eindrapport.
- SCHEYS G. 1957 : Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Landen 105 W, Brussel.
- SCHIFFER M.B. 1987 : Formation Processes of the Archaeological Record.
- STOEPKER H. 1988 : Het nut van historische kaarten voor de archeologie, Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Overdrukken nr. 310.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000 : Éénduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20.000), Gent.
- VERMEULEN F. & ANTROP M. 2001 : Ancient Lines in the Landscape. A Geo-Archaeological Study of Protohistoric and Roman Roads and Field Systems in Northwestern Gaul, Bulletin Antieke Beschaving. Annual Papers on Classical Archaeology, Supplement 7, Leuven-Virginia.
- VIOE (archief IAP) 1965-1968-1970 : Koning Albert II-laan 19 bus 5, 1210 Brussel : persoonlijke notaboekjes Gust Boschmans.
- VORMEZEELE J. 1999 : Reliëfreconstructies op archeologische sites: een case-studie te Tienen-Grijpen, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Wetenschappen.
- WALDUS W.B. & VAN DER VELDE H.M. 2006 : Archeologie in vogelvlucht. Toepassingsmogelijkheden van het AHN in de archeologie, Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, 6, Amsterdam.

## 6.2 Digitale datasets

---

### Rastergegevens

Topografische kaart 1/10.000, raster, kleur, NGI, opname 1991-2005 (GIS-Vlaanderen)

Topografische kaart 1/50.000, raster, kleur, opname 2000 (NGI)

Middenschalige orthofoto's, kleur, VLM/OC & Provincie Vlaams-Brabant, opname 2007 (GIS-Vlaanderen)

Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, MVG-LIN-AMINAL-afdeling Water en MVG-LIN-AWZ-afdeling Waterbouwkundig Laboratorium en Hydrologisch onderzoek (GIS-Vlaanderen), ESRI 2004

### Vectorgegevens

NavStreets (native) Vector, 2008 (AGIV-product)

Vlaamse Hydrografische Atlas – Waterlopen, toestand mei 2008 (AGIV-product)

Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie, CadMap Municipality 2008

Bodemkaart van Vlaanderen, IWT, uitgave 2001 (GIS-Vlaanderen)

Watertoetskaart : erosiegevoelige gebieden, AGIV & CIW, toestand juli 2006 (AGIV-product)

Watertoetskaart : infiltratiegevoelige bodems, AGIV & CIW, toestand juli 2006 (AGIV-product)

Gewestplan 1/10.000 MVG-LIN-AROHM-Ruimtelijke Planning, toestand november 1999 (GIS-Vlaanderen)